

Sociologie pro SPSP

téma 8

Sociální organizace společnosti

SPP 701

FSS MU Brno, 2006

Povinná literatura

**BAUMAN, Z. Myslet sociologicky. Praha SLON 1997,
kap.My a oni, s.41-56, kap. Cizinci, s.57-74.**

**CREE, V.E. Sociology for social workers and
probation Officers. London and New York,
Routledge, 2000, Ch. 5 Community, pp.120-41.**

**WINKLER, J. Ekonomika s společnost. Brno, ESF
MU, 2000, kapitola 9 Sociální organizace
společnosti**

Obsah setkání

1. Vymezení sociální organizace a sociálních vztahů
2. Druhy a typy sociálních vztahů a způsoby jejich rozlišení
3. Typy společenství lidí
+ *charakteristické rysy davu a sociální skupiny*
4. Typologie sociálních skupin
+ *vymezení primární, sekundární a referenční skupiny*

01.

Hlavní prvky lidské kultury (Keller 1995)

- Symbolická komunikace
- Institucionalizace jednání
- Organizované jednání

Symbolická komunikace

=

- Schopnost přijímat informace od druhých lidí prostřednictvím symbolů

Funkce:

- Koordinace přítomných aktivit
- Orientace vůči vzdálenějšímu, bezprostředně zkušeností ne-dostupnému okolí
- Oživení minulé zkušenosti
- Anticipace a plánování budoucích aktivit

Institucionalizace jednání

=

- Institucionalizace obecně praktikovaných způsobů/pravidel jednání,
- ke kterým dochází v rámci interakcí mezi pravidly a očekáváním, a které jsou
- uvědomované a racionalizované (x neuvědomovaným zvykům a obyčejům) a
- slouží k naplnění potřeb jednotlivce (antropologické p. - jakékoli „jednání“) či společnosti jako celku (funkcionální p. - „schválené a sankcionované chování“)

Skupiny institucí:

I. rodiny – Ekonomické i. – Politické i. – Náboženské i.

Struktura sociální instituce

- **Cíle, hodnoty, strategické potřeby lidí**
- **Normy a sankce chování**
(Normy-limity, Role-očekávání druhých, Sankce-odměny či tresty)
- **Populace lidí**
(Sociální organizace a Rozvrstvení lidí)
- **Materiální vybavení, technologie.**
(Nástroje, Prostředky, Předměty využívané k uspokojení potřeb či dosažení hodnoty)
- **Aktivita, činnost, jednání.**

Organizované jednání

=

- Typ vztahů, které se ustavují mezi lidmi v průběhu řešení problémů jejich přežití (institucí), resp. způsob, jak lidé koordinují svou aktivitu

02.

Způsoby zkoumání lidské kultury

(jakožto nahlížení na lidské jednání ve společnosti)

Makrosociologický pohled

- předmětem zkoumání je celá soustava objektivních kulturních pravidel (sociálních institucí), která se vytvořila jako výsledek vyjednávání a vzájemných interakcí jedinců a skupin lidí v průběhu historického vývoje;

Mikrosociologický pohled

- předmětem studia je sociální jednání člověka jako cílevědomá aktivita, která má pro aktéra subjektivní význam a je orientována na druhé lidi ve snaze vysvětlit lidské jednání podle jeho subjektivních příčin a motivů.

Sociologický realismus

Kubátová (2003)

- Společnost jako uspořádaný systém, který v sobě obsahuje řád;
  - Snaha objevit teorii, která takovou skutečnost popíše a vysvětlí jako sled příčin a důsledků;
  - Takto chápaná sociální realita nedává jednotlivci příliš prostoru ke svobodě, volbě, tvořivosti, protože sociální fakta existují nezávisle na subjektu;
  - Ve vztahu jedinec-společnost hraje společnost klíčovou roli.

Sociologický nominalismus

Kubátová (2003)

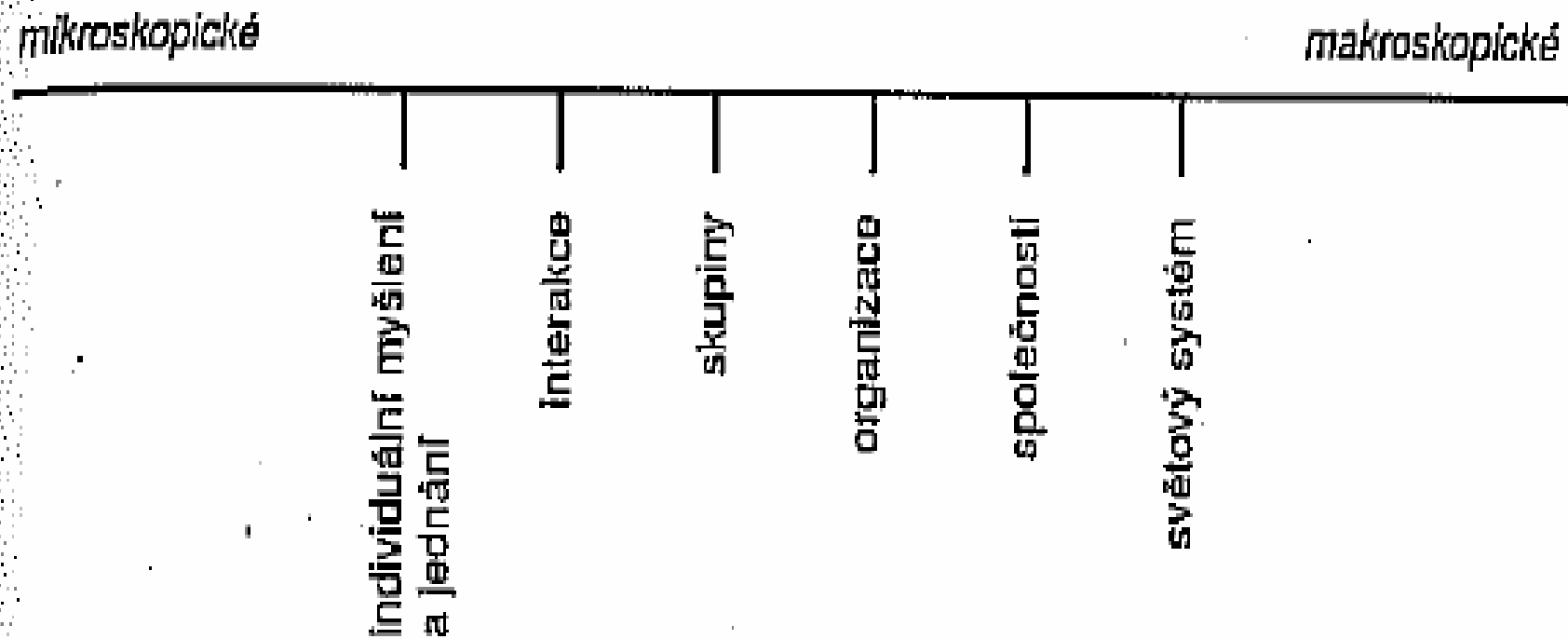
- Sociální realita je vnímána jako chaos;
- Z něj je vytvářen jednotlivci proměnlivý řád, který realitě dává smysl;
  - Snahou je společnosti porozumět;
- Je nutné vykonstruovat teorii, která bude sloužit jako dalekohled, kterým je možné se zaměřit na zkoumanou část sociální reality.

Různé úrovně sociální reality

dle Ritzera (In Jandourek 2003)

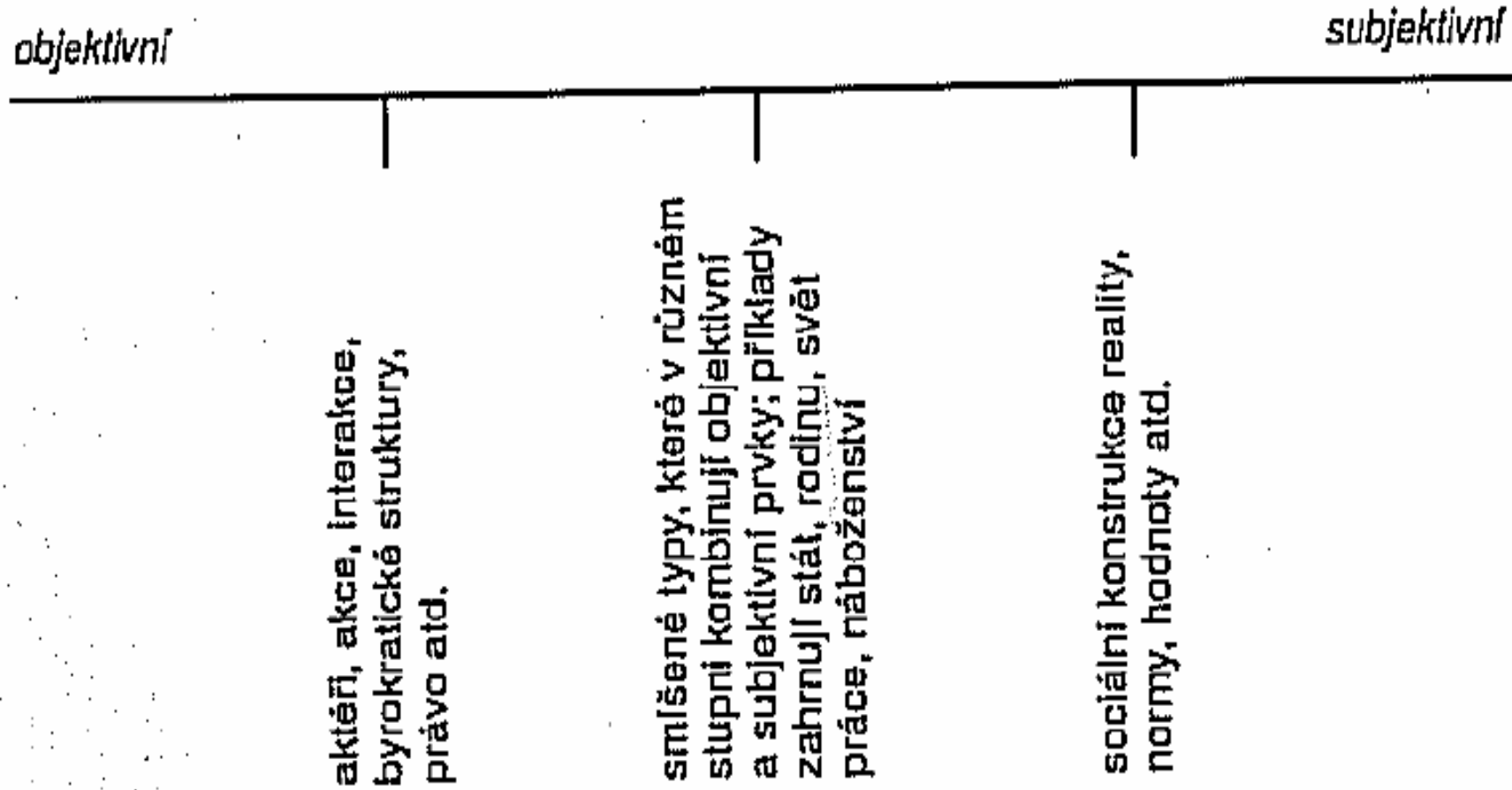
- dle velikosti jedinci vs. celosvětový systém

Obr. 1.1 Makroskopicko-mikroskopické kontinuum s vyznačením některých klíčových bodů

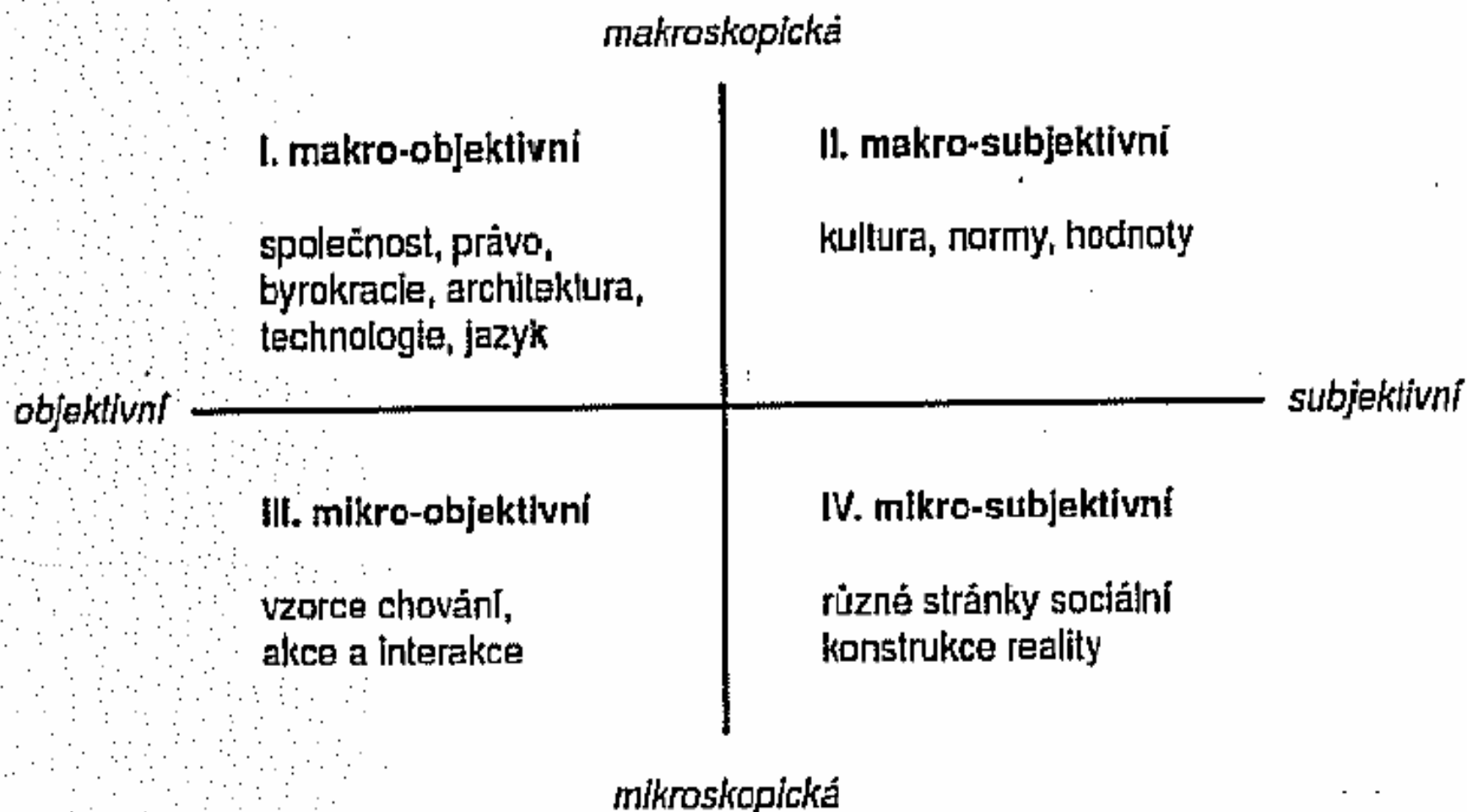
-dle objektivní materiální události vs. říše idejí
(problém s událostmi mezi kontinui ovlivněnými subj. normami a hodnotami)

Obr. 1.2 Objektivně-subjektivní kontinuum s vyznačením některých smíšených typů
(Ritzer, 1988:398)

I. a II.=sociální fakta; III.=sociální chování; IV.=sociální definice

Obr. 1.3 Hlavní úrovně sociální reality (Ritzer, 1988:399)

1.

Sociální organizace společnosti

=

- lidská společenství utvářená více či méně stabilními shluky a
- seskupeními interakcí,
- ke kterým dochází na základě více či méně sdílených hodnot a norem lidského chování
- při uspokojování lidských potřeb

2.

Sociální vztahy (interakce)

=

- stabilní interakce lidí, které představují základní prvky společenské organizace a vyznačují se stabilními očekáváními aktérů k sobě samým, k ostatním lidem a k situaci, v níž se vztah utváří
- stabilita sociálních vztahů závisí na míře regulace společenství kulturou

-----

- ve společnosti se setkáváme s řadou kultur, přičemž každé společenství lidí má více či méně rozvinuté kulturní prvky

Druhy sociálních vztahů (interakcí)

1. Kooperace (spolupráce)

*společné dosahování jedincem těžko dosažitelných cílů
- spontánně – z kulturní tradice – dohoda (smlouva)*

2. Konflikt

*dosahování společně ceněného cíle a přitom zničit či
potlačit protivníka – strukturální/spojený s pozicí –
komunikační/nedorozumění – osobnostní*

3. Soutěžení

*kooperativní konflikt jedince či skupiny lidí k dosažení
cíle při dodržování společných pravidel chování*

4. **Násilí**

násilné vynucování své vůle jednotlivcem či skupinou lidí jiným lidem - fyzické – psychologické

5. **Směna**

působení jednotlivce či skupiny osob na jiné lidi k získání žádoucích reakcí - ekonomická – psychologická - sociální

Typy sociálních vztahů

1. **Primární vztahy**

cílem sami o sobě – pozitivní i negativní emoce - názorová a morální podobnost a blízkost

2. **Sekundární vztahy**

prostředky k dosažení jiných cílů a hodnot – racionalita - vědomí užitečnosti vztahů pro dosažení společného nebo individuálního cíle

Způsoby rozlišení sociálních vztahů

- 1. přesnost vymezení vztahu**
nespecifikované variabilní p. vs. specifické s.
- 2. důvěrnost a intimita vztahu**
vyšší p. vs. méně důvěrné s.
- 3. partikularismus a individuálnost vztahu**
jedinečné vlastnosti druhých u p. vs. hodnocení podle obecných měřítek s.
- 4. emocionalita vztahu**
vysoká míra emocionality p. vs. nezúčastněnost s.

3.

Typy společenství lidí

(dle míry stability sociálních vztahů)

1. Sociální kategorie

soubor lidí, kterým je společný nějaký znak
(*pohlaví, zaměstnání, víra*)

2. Sociální agregát

společenství lidí spojených prostorovou či fyzickou blízkostí
(*lidé v jednom paneláku, náhodně seskupení lidí v autobuse*)

3. Dav

agregované množství lidí shromážděných na stejném místě na základě stejného podnětu – sociálně strukturované – náhodné – nezákonné

4. Sociální skupina

dva nebo více lidí, kteří na sebe vzájemně působí
a dosahují společných cílů

Společné rysy davu

- potlačování osobnostních rysů
- reakce na společné podněty
- převaha emocí nad racionalitou
- ztráta racionální kontroly a morální odpovědnosti za své činy
- anonymita jednání a pocity bezpečí před sankcemi
- jednoduchá struktura vztahů - vyděluje se sociální role vůdce davu

Charakteristické rysy sociální skupiny

- Společná činnost
- Interakce ve formě komunikace
(sít' komunikačních vztahů)
- Interakce a dělba společné činnosti ustavující
vzájemná očekávání a společná pravidla chování
- Vznikají pozice a role
- Ustalují se skupinové vztahy (vertikální a horizontální)

- Vznikají společná pravidla soužití, tj. skupinová kultura (cíle, hodnoty a normy)
- Tvorba vlastního systemu sankcí a "vědomí my„ upevňovaného rituály
- Součástí skupinové kultury "vědomí oni„
- Pevně zafixovaná a emocionálně podbarvená očekávání a představy o idealizaci vlastní skupiny a odsouzení ostatních skupin (autosttereotypy a heterostereotypy)

4.

Typologie sociálních skupin

Dle míry osobního začlenění jedince do skupiny

1. Primární skupiny

příslušnost a citové osobní závazky (RODINA)

2. Sekundární skupiny

užitečnost při dosahování individuálních či společných cílů (ASOCIACE, FORMÁLNÍ ORGANIZACE, ETNICKÉ SKUPINY A SPOLEČENSKÉ TŘÍDY)

Typologie sociálních skupin

Dle převažujícího zdroje vytváření skupinových pravidel a norem chování

1. neformální

spontánně v interakci všech členů

2. formální

oficiálně předepsaná jedincem či více jedincům

Primární skupina

- přímé, bezprostřední interakce členů (face-to-face) umožňující vzájemnou komunikaci
- nejsou velké
- vztahy vzájemné psychické blízkosti a důvěrnosti utvářející sociální soudržnost
- motivem členství je uspokojení potřeby vzájemných pozitivních citových vztahů
- Existence dlouhotrvajících racionálních a především citových vztahů utvářejících pevnou déletrvající sociální vazbu mezi členy
- jedinec se angažuje celou svou osobností

CÍLEM JE VLIV A KONTROLA ČLENŮ SOCIALIZACÍ

Sekundární skupina

- Větší skupiny lidí, mezi nimiž vznikají méně osobní vztahy
- Intimita a důvěrnost vztahů mezi členy může vzniknout výjimečně jako neočekávaný produkt instrumentálních a racionálních interakcí mezi lidmi
- Trvání skupiny souvisí s trváním účelu či funkce, pro který skupina vznikla

**CÍLEM JE DOSAHOVÁNÍ INDIVIDUÁLNÍCH
ČI SKUPINOVÝCH CÍLŮ RACIONÁLNÍMI
PROSTŘEDKY**

Sekundární skupiny

- Asociace
- Formální organizace
- Etnické skupiny
- Společenské třídy

Referenční skupina

=

**skupina, s jejímiž hodnotami, normami,
způsobem života se jedinec identifikuje**